

УДК 94(477=438)“1897/1900”

Андрій Кліш

**ФРАКЦІЯ “СЛОВ’ЯНСЬКИЙ ХРИСТИЯНСЬКО-НАРОДНИЙ СОЮЗ” У ДЕРЖАВНІЙ РАДІ
(1897–1900 РР.)**

Розглянуто участь українських депутатів суспільно-християнського руху у фракції “Слов’янський християнсько-народний союз”, що діяла в Державній Раді упродовж 1897–1900 рр. Проаналізовано важливі питання, які піднімали українські депутати у Віденському парламенті та на урядовому рівні. Охарактеризовано їх співпрацю з парламентарями інших слов’янських народів Австро-Угорської імперії. Показано роль українських депутатів у роботі коаліції, до якої вони входили.

Ключові слова: “Слов’янський християнсько-народний союз”, Галичина, Державна рада, фракція, “Руський клуб”, Католицько-руський народний союз.

На сучасному етапі розвитку парламентаризму в Україні помітно зростає увага вчених до проблематики становлення і розвитку державницьких традицій українського народу. Діяльність українців у австрійському парламенті та їх співпраці з слов’янським делегатами наприкінці XIX – на початку XX ст. є важливою складовою історії українського парламентаризму.

Ця стаття присвячена новій для української історичної науки темі. У вітчизняній історіографії, на жаль, абсолютно немає робіт, присвячених діяльності фракції “Слов’янський християнсько-народний союз” у Державній Раді. Окремі аспекти політичної діяльності “Католицького русько-народного союзу (далі – КРНС), що входив до складу Слов’янського християнсько-народного союзу” (далі – СХНС) досліджені у працях Т. Антошевського [1], О. Аркуші [2], А. Кліша [3–4].

У зарубіжній історіографії існують лише узагальнюючі праці, присвячені цій проблематиці, у яких схематично проаналізовано роботу фракції у контексті розгляду діяльності національних партій у Віденському парламенті [5–7]. Проте праці, які б висвітлювали діяльність українських депутатів у фракції відсутні.

Основу джерельної бази статті складають матеріали Центрального державного історичного архіву України, часопису “Руслан” – видання суспільно-християнської течії.

Основна мета публікації – проаналізувавши діяльність фракції “Слов’янський християнсько-народний союз”, дослідити роботу українських депутатів у Державній раді наприкінці XIX – на початку XX ст.

Парламентські вибори 1897 р., які увійшли в історію як “криваві баденські”, загострили суспільно-політичну ситуацію в Галичині. Українці взяли участь у них кількома колонами. Народовці, прихильники Ю. Романчука, виступили на виборах єдиним блоком з москвофілами. Натомість крайова польська адміністрація підтримала прихильників О. Барвінського у боротьбі з радикалами.

Влада у день виборів ввела війська у десятки сіл і міст краю. У населених пунктах, де селяни виступали на захист своїх прав, проти виборчих зловживань, дійшло до кривавих зіткнень з військами, у ході яких загинуло 9 осіб, поранено 19, більше 800 арештовано. За участь у заворушеннях влада проводила політичні репресії, зокрема ув’язнено 149 осіб [8, с. 92].

З дев’яти обраних українських депутатів від Галичини до Державної Ради шестеро представляло КРНС (О. Барвінський, А. Вахнянин, І. Гробельський, М. Каратницький, С. Мандичевський, К. Охримович).

Наслідки виборів викликали занепокоєння у галицькому політикумі. Зокрема, М. Грушевський у листі до О. Кониського 18 лютого 1897 р. зазначав: “Польський шовінізм дійшов до крайніх границь і дуже правдоподібна поголоска, що лише Бадені (президент) вплинув на них, що відступають кілька мандатів сторонництву Барвинського. Я ж знов скажу Вам щиро, що по всім, що сталося, волів би не мати ні одного Русина посла, як мати сторонників Барвинського. Чому? – Приїдьте самі і роздивіться, а то всього і на воловій шкурі не спишеш” [9, с. 61–62].

На протигагу зближенню народовців з москвофілами О. Барвинський та його прихильники намагалися налагодити співпрацю з національними партіями інших слов'янських народів, що проживали у Австро-Угорській монархії. Отримавши депутатські мандати у 1897 р., вони стали співзасновниками фракції “Слов'янський християнсько-народний союз”, до якої також увійшли хорватські, словенські та чеський представники [10, арк. 64–70зв.].

Слід зазначити, що більшість населення Австро-Угорщини становили саме слов'яни. Тому представники КРНС часто піднімали на парламентському і урядовому рівнях необхідність їх державної підтримки, насамперед впровадження рівноправності усіх народів імперії. Лідер суспільно-християнської течії О. Барвинський зазначав, що: “Наша монархія повинна отже свої внутрішні відносини так уложити, щоби слов'янські народности в ній так могли жити, як у своїй власній хаті” [11, с. 21]. Натомість він застерігав від розвитку так званого “панславізму”, що за російської фінансової підтримки негативно впливав на слов'янські народи. О. Барвинський бачив вирішення українського питання у контексті східноєвропейської політики: “Як довго відносини австро-угорських і балканських Словян не є управильнені і питане угруповання слов'янських народностей у двох сусідних державах в Австро-Угорщині і Росії ще непорішене, так довго буде область заселена Русинами ... тою підоймою в питаню міжнародного перетворення східної Європи, і могучим оружем у руках того державника, котрий зрозуміє значіне рускої народности для цілої Слов'янщини, і використає се оруже для поладнання відносин і до розв'язки питаня в міжнародних відносинах східної Європи” [11, с. 22].

27 березня 1897 р. у Державній раді офіційно засновано фракцію “Руський клуб” на чолі з найстаршим із українських депутатів о.К.Мандичевським. Його діяльність базувалася на ідейних засадах КРНС, згідно з якими українці шукали союзників у парламенті – депутатів суспільно-християнського скерування від хорватів, словенців, чехів, сербів, австрійців.

28 березня поточного року “Руський клуб” уповноважив О. Барвинського, А. Вахнянина і о.І.Гробельського провести переговори зі слов'янськими депутатами щодо утворення спільної фракції [10, арк. 64].

30 березня 1897 р. відбулися перші спільні збори українських і словенських депутатів, на яких також був присутній о.Д.Танячкєвич. Українці запропонували не утворювати католицьку фракцію, як спочатку планувалося, а назвати її “християнською”, щоб уможливити участь у ній православних сербів [10, арк. 67].

1 квітня 1897 р. створено парламентську фракцію СХНС, до якої увійшло 35 депутатів. Зокрема, до складу фракції увійшло 11 хорватів (К. Булат, Л. Борчіч, П. Клаіч, А. Шупук, А. Вуковіч, Л. Зоре, Ю. Бянкіні, Й. В. Періч, А. Трумбіч, М. Лагінья, В. Спінчіч), 16 словенців (А. Короніні, А. Грегорчіч, Ф. Робіч, Й. Жичкар, Л. Ейнсплер, Х. Беркс, Л. Грегорец, І. Шуштеріч, І. Житнік, А. Ферянчіч, Я. Крек, Й. Кушар, Ю. Пфейфер, Й. Погачнік, Ф. Повше, Ф. Шукле), 7 українців (О. Барвинський, А. Вахнянин, І. Гробельський, М. Каратницький, С. Мандичевський, К. Охримович та І. Винницький, який представляв Буковину) та 1 чех (А. К. Стоян) [6, с. 336]. О. Барвинський взяв

участь у підготовці статуту фракції. Програма СХНС так окреслювала його завдання: “Змагати до уладження публичного життя в релігійнім, культурнім, соціальним і економічним взгляді на позитивно-християнській основі і буде встоювати з всякою рішучістю за безусловно рівноправністю славянських народів на основі національних прав і християнської справедливости, як і за повну свободу Церкви” [12, с. 1; 58, с. 1]. На зборах обрано 3 співголів СХНС – О. Барвінського, К. Булат, І. Шуштершча. Виступаючи на зборах, А. Вахнянин зазначав, що СХНС мав стати першим кроком до перетворення Австро-Угорської імперії на слов’янську федерацію [10, арк. 68]. Окрім того, обрано чотириох представників до парламентської комісії, а саме Л. Грегореца, А. Феряничча, Ю. Бянкіні, М. Лагінью [58, с. 1].

Слід зазначити, що на засідання фракції 4 квітня 1897 р. були присутні сербські представники Боляк та Р. Квекіч, які висловили жаль, що з різних причин не можуть приєднатися до неї [13, с. 40].

Словенський депутат Х. Беркс, зазначав, що основним завданням СХНС було соціально-економічне. У новому парламенті буде значно більше захисників бідних прошарків населення внаслідок заснування V курії [65, с. 1].

СХНС був чи не єдиною фракцією австрійського парламенту упродовж 1897–1900 рр., що перебувала на позиціях національної рівноправності та захищала інтереси слов’ян. Натомість українські опозиційні сили скептично ставилися до участі депутатів від КРНС у СХНС, вважаючи це фікцією, оскільки ті, підтримуючи “Польське Коло”, не відстоювали жодних національних вимог, на відміну від інших слов’янських депутатів, зокрема словенців [14, с. 1].

Представники опозиції скептично віднеслися до новоутвореного об’єднання. Зокрема, “Діло” називало часопис “Руслан” “правительственно-рептілним органом” та насміхалося над висвітленням ним діяльності СХНС і українських депутатів [15, с. 1].

У результаті виборів до Державної Ради у 1897 р. не сформовано парламентської більшості, через що різні політичні сили об’єднувалися та утворили правоцентристську коаліцію. СХНС увійшов до неї, зазначивши власні позиції, що подекуди відрізнялися від позицій інших фракцій більшості, зокрема “Польського Кола”.

При підготовці звернення до імператора, у зв’язку з початком роботи парламенту, в більшості проявилися ідейні розбіжності.

6 травня 1897 р. відбулася нарада СХНС щодо цього питання, на якій обговорені та висунуті доповнення до проекту звернення, що стосувалися питань національної рівноправності, економічного стану селянства, балканської політики Австро-Угорщини. Також вирішено, що у випадку, якщо ці пропозиції не будуть підтримані, скерувати від СХНС власне звернення до монарха [16, с. 1]. О. Барвінський від імені СХНС подав ці пропозиції у редакційний комітет і вони були враховані [17, с. 1]. Зокрема, СХНС вимагав, щоб у зверненні наголошувалося на введенні національної рівноправності у суспільному житті, школі та владі, зменшення видатків на владні інституції, підтримку галицького селянства. Наголошувалося також на тому, щоб школа будувалася за релігійним та національним принципами [59, с. 1].

Парламентська більшість не була монолітною. “Польське Коло”, що входило до неї, постійно намагалося вести окрему політику, наголошуючи на необхідності надання більшої автономії Галичині. Для українців це означало зміцнення поляків у Галичині та послаблення їх власних позицій.

Натомість СХНС заявив, що підтримуватиме більшість, за умови, що вона відстоюватиме національну рівноправність [18, с. 1; 19, с. 1]. Також фракція вимагала проведення соціально-економічних реформ для покращення життя малозабезпечених прошарків населення, що послабило б позиції соціалістів та

радикалів. Особлива увага зверталася на складне економічне становище Галичини та Далмації.

Уряд на чолі з К. Бадені не завжди знаходив спільну мову з більшістю, періодично між ними виникали конфлікти, що унеможливлювало нормальний законодавчий процес.

Після того як СХНС не підтримав урядового проекту угоди з Угорщиною, К. Бадені був змушений 11 листопада 1897 р. зустрітися із лідерами цієї фракції. Він заявив про свою лояльність щодо ідейних засад СХНС, а мовна рівноправність визнавалася як одна з пріоритетних [20, с. 1; 21, с. 1]. У результаті цієї зустрічі вдалося зберегти єдність парламентської більшості, проте уряд К. Бадені у зв'язку із нездатністю сформулювати реальної програми подолання міжнаціональних конфліктів у державі незабаром подав у відставку.

10 грудня поточного року парламентська більшість, до якої входив СХНС, видала маніфест, у якому заклиалося до об'єднання сил та відмови від міжнаціональних конфліктів [22, с. 1; 23, с. 1]. Таким чином, СХНС, у тому числі "Руський клуб", відігравав значну роль у австрійському парламенті.

У цей час на роботу парламенту негативно впливало чесько-німецьке протистояння. Часопис "Руслан", аналізуючи ситуацію у Державній Раді, зазначав, що парламентська більшість, особливо Польське коло, нівелювала засадничі принципи СХНС, а тому слов'янському союзу слід задуматися щодо доцільності подальшого перебування у коаліції. "Пора виждання минула, – зазначалося у часописі, – треба рішучо домагатися дії!" [24, с. 1; 25, с. 1].

Парламентська більшість, у тому числі СХНС, підтримали новий кабінет міністрів на чолі з бароном П. фон Франкентурном Гаучем. Лідери цієї фракції провели нараду з новим очільником уряду та узгодили з ним свої вимоги. Проте на засіданні фракції, що відбулося після цієї зустрічі, прийнято рішення зайняти щодо уряду очікувальну позицію [26, с. 1; 60, с. 1].

Слід зазначити, що за підтримки СХНС, українські депутати намагалися покращити культурно-освітнє становище українців Галичини. Зокрема, О. Барвінський за підтримки коаліції вимагав у міністра освіти заснування української гімназії у Тернополі. Завдяки чому 14 жовтня 1898 р. її було урочисто відкрито [27, с. 77–78].

На початку березня 1898 р., несподівано для багатьох, очільником уряду призначено Ф. А. Туна [61, с. 1].

На початку нової сесії наприкінці березня 1898 р. під час обговорення урядової програми від імені СХНС виступив його співголова словенський депутат І. Шуштершіч. Він зазначав, що ця програма занадто "безсторонна" та може по-різному трактуватися. У ній не подано позицію уряду щодо національного, селянського та релігійного питань. Проте СХНС вважав важливішим не текст програми, а конкретну роботу. І. Шуштершіч від імені СХНС висловив довіру уряду на чолі з Ф. А. Туном [28, с. 1].

СХНС ставив питання щодо обов'язковості вирішення національного питання. Очільник уряду заявив про бажання співпрацювати з парламентською коаліцією та створив спеціальну комісію для підготовки проекту закону щодо міжнаціональних взаємин в імперії. Українські депутати висловили сумнів щодо ефективності її роботи, проте підтримали урядову ініціативу [29, с. 1].

СХНС був незадоволений діяльністю парламентської коаліції, котра розглядала питання лише чесько-німецького конфлікту. У той же час уряд Ф. А. Туна не приступив до вирішення національного питання в цілому. Тому СХНС знову поставив питання щодо подальшого перебування у парламентській більшості. "Руслан" пояснював це, як небажання більше очікувати милість від уряду та коаліції. Вся провина за розпад коаліції покладалася на "Польське Коло", чеських депутатів і австрійський клерикальний клуб [31, с. 1].

Значно вплинуло на подальшу роботу СХНС складання мандату одного із його лідерів І. Шуштеріча у зв'язку з неможливістю поєднувати депутатську та адвокатську діяльність [62, с. 1].

Зважаючи на важку суспільно-політичну та соціально-економічну ситуацію у Галичині, “Руський клуб” вирішив скликати з’їзд усіх українських депутатів Державної ради та Крайового сейму для вироблення спільної позиції наступних дій.

У з’їзді, що відбувся 23 вересня 1898 р. у Станиславові, прийняло участь 8 українських депутатів: Т. Заячківський, К. Гаморак, Е. Гладишовський, В. Небиловець, М. Каратницький, О. Барвінський, К. Охримович, А. Вахнянин. На ньому О. Барвінський повідомив, що СХНС не запрошено на зустріч коаліції з прем’єр-міністром Ф. А. Туном. 22 вересня 1898 р. словенці вирішили вийти з коаліції, аналогічно мали намір вчинити хорвати. Т. Заячківський висловив думку, що у сеймі важко говорити про зміни на краще щодо українського питання, проте передчасним було і зложення мандатів. О. Барвінський зазначив, що уряд не розглядав пропозиції українських депутатів. А. Вахнянин висловив думку, яку підтримав К. Охримович, востаннє поставити перед урядом вимоги від СХНС. Натомість Е. Гладишовський заявив, що не вважає себе членом “Руського клубу”, проте підтримує його рішення. На з’їзді підтримано подання М. Каратницького, згідно з яким українські депутати спільно з іншими представниками СХНС призупинили членство у коаліції, до того часу поки їх вимоги не будуть виконані урядом [32, арк. 58–59зв.].

Проведення з’їзду українських депутатів викликало значний резонанс у тогочасній пресі. Часопис “Руслан” повідомляв про дві основні теми з’їзду: політична ситуація у Галичині та Австро-Угорщині та ставлення українських депутатів щодо діяльності уряду, Державної Ради та крайового сейму.

Друкований орган краківських консерваторів “Czas” обурювався українською ініціативою, зазначаючи, що українське питання не варто піднімати у парламенті. Натомість чеський часопис “Politik” застерігав поляків від конфліктів з СХНС, особливо у період кризи парламентської коаліції [63, с. 1]. Часопис “Руслан” зазначав, що байдужість центральної і місцевої влади до українських вимог спонукала українських депутатів з СХНС змінювати тактику [33].

Опозиційна українська преса скептично віднеслася до цієї акції СХНС, зазначаючи, що його депутати спочатку пішли в опозицію задля симпатій серед населення, а потім повернулися до коаліції [34, с. 1]. Друкований орган народовців часопис “Діло” саркастично поставився до наради у Станиславові та поставлених вимог українських депутатів, які, на його думку, були дрібними та маловартісними [34, с. 1].

Урешті-решт 26–29 вересня 1898 р. відбулося засідання СХНС, на якому вирішено звернутися до коаліції з вимогою підтримки його вимог. 28 вересня коаліція, за винятком клерикальної фракції на чолі з Діпавлі, підтримала їх.

31 жовтня 1898 р. у Львові О. Барвінський та А. Вахнянин провели збори своїх прихильників, на яких було присутніми близько 40 осіб. Головував на них о. Білінський. Лідери партії прозвітували за період їх депутатства, проаналізували становище у Державній Раді та позиції СХНС у ній. А. Вахнянин пояснив ставлення до інших партій і виклав плани течії на майбутнє. У ході дискусії осуджено розкол у стані народовців та їх зближення з москвофілами [36, с. 1]. Депутати Д. Савчак і Т. Окуневський розглянули “тактичні справи” діяльності у сеймі та Державній Раді. Е. Гладишовський зазначив, що СХНС підтримав українські вимоги, у тому числі щодо амністії засуджених після виборів 1897 р. у Галичині. М. Каратницький наголосив, що новий намісник Л. Пінінський проводив активну антиукраїнську політику в Галичині, не звертаючи уваги на українське питання [10, арк. 69зв. – 70зв.].

6 червня 1899 р. відбулося засідання комітету парламентської коаліції за участю прем'єр-міністра Туна. О. Барвінський спільно з СХНС відстоював необхідність вирішення мовної проблеми одночасно в усіх краях. Його підтримали чеські депутати. Спільно вони запропонували зазначити це питання у програмі коаліції, проте цю ідею не підтримали “Польське Коло”, австрійський “Католицький Центр” та прем'єр-міністр, для якого пріоритетним було розв'язання німецько-чеського конфлікту. Фактично коаліція розпалася, а німецька лівиця намагалася утримати гегемонію над слов'янськими народами імперії, для чого виношувала ідею союзу з поляками [37, с. 1].

Ефективній роботі українських парламентарів не сприяла міжпартійна боротьба у галицькому політикумі. На закиди опозиційних політичних сил у пропольській позиції О. Барвінський відповідав, що СХНС утворювався на перекір тодішньому очільнику уряду К. Бадені, який прагнув, щоб українські депутати увійшли до польської фракції [38, с. 1].

Новопризначений уряд на чолі з М. Кларі також не намагався вирішити національне питання у державі. 5 жовтня 1899 р. на зібранні правлячої коаліції прийняли рішення якомога швидшої підготовки законопроекту щодо врегулювання мовних взаємин у монархії та вимоги призначення нового уряду, який рахувався б із парламентською більшістю. Українські депутати позитивно сприйняли цю позицію коаліції [39, с. 1]. 7 жовтня 1899 р. аналогічну резолюцію щодо мовного питання прийняли збори СХНС. Натомість “Діло” назвало представників суспільно-християнської течії “блаженними і наївними”, оскільки ті вважали, що польські депутати допустять зміцнення українських позицій у Галичині [40, с. 1].

Мовне питання стало однією із причин протиріч у стані коаліції. Польський депутат М. Білінський підготував достатньо прогресивний законопроект щодо застосування мов, проте “Польське коло” не дозволило внести його на розгляд парламенту. Це спричинило протест та обурення представників СХНС. Цією ситуацією намагалися скористатися німецькі радикали, які піднімали питання у Державній Раді щодо автономії Галичини, скасування розпоряджень щодо рівності польської та української мов у краї. Часопис “Руслан” передбачав нову кризу парламентської більшості [41, с. 1; 42, с. 1].

На загал у Державній Раді точилася боротьба між прихильниками та противниками федералізації й децентралізації влади у Австро-Угорській монархії. А. Вахнянин, виступаючи 27 жовтня 1899 р. у парламенті під час дискусії над урядовою програмою, наголошував на важливості вирішення національного питання. Він підкреслював недопустимість одностороннього вирішення мовного питання для одних народів імперії за рахунок інших й пропонував надати усім народам рівні права та можливості. Відтермінування вирішення цієї проблеми загрожувало глибокою кризою для країни. Уряд М. Кларі, на думку А. Вахнянина, не був у змозі її вирішити. Він запропонував ідею перетворення Австро-Угорщини на національну федерацію під проводом династій Габсбургів [43, с. 1].

СХНС висловив недовіру уряду М. Кларі та вимагав термінового вирішення мовного питання. 27 листопада 1899 р. молодочеські депутати оголосили обструкцію, чим паралізували роботу парламенту. “Руслан” звинувачував у загостренні ситуації “Польське Коло”, яке заблокувало проект М. Білінського [44, с. 1].

Урешті-решт, прийнято рішення щодо скликання тимчасової парламентської комісії для розробки мовного законопроекту, а парламент у цей час мав займатися іншими важливими питаннями. Проте чехи не підтримали цю пропозицію і продовжували блокувати роботу парламенту. 16 грудня 1899 р. СХНС вніс до парламенту законопроект про народності, що передбачав

вирішення проблеми національної рівноправності в монархії [45, с. 1]. Проте все це не принесло позитивного результату, а уряд М. Кларі подав у відставку.

Після короткого перебування на чолі уряду Г. Вітека, його очолив Е. Кербер. На початку чергової сесії парламенту в лютому 1900 р. молодочеські депутати знову блокували його роботу. Проте парламентська більшість, членами якої вони були, не підтримала їх. 24 лютого 1900 р. “Польське Коло” вийшло з коаліції. СХНС, у тому числі й українські депутати, звернувся до чехів з пропозицією призупинити блокування та розпочати переговори з урядом. Проте ці спроби виявилися марними. Коаліція фактично розпалася, а СХНС залишалось перейти до політики “вільної руки”. Часопис “Руслан” передбачав можливий розпуск парламенту [46, с. 1; 47, с. 1].

Незважаючи на це, українські парламентарі продовжували відстоювати інтереси народу. Зокрема, О. Барвінський, при підтримці СХНС, вніс звернення до Е. Кербера щодо захисту жителів гірських карпатських повітів від свавілля євреїв-лихварів. Жителі цих повітів, не маючи належної освіти, потрапляли у кабалу до лихварів та не надіялися на допомогу місцевої влади, яка була підкуплена цими ж лихварями [48, с. 54–55]. О. Барвінський також зустрічався з міністром судівництва Спенсом, який пообіцяв боротися з лихварством у Галичині та Буковині [49, с. 1].

Переговори Е. Кербера з керівництвом фракцій коаліції завершилися успішно і у березні 1900 р. відновлено єдність парламентської більшості. Проте вимоги чеських депутатів знову не виконали і вони продовжили блокування роботи парламенту. СХНС вирішив боротися за збереження коаліції. А. Вахнянин вину за парламентську кризу покладав на австрійську владу та висловив жаль, що уряд не прислухався до програми парламентської більшості від 1897 р., що базувалася на ідеях національної рівноправності [50, с. 1]. Слід зазначити, що він неодноразово відстоював ідею самостійності українського народу та вимагав, щоб уряд захистив галицьких емігрантів. А. Вахнянин наводив приклад, як у Бразилії австрійський консул ув'язнив декількох українців, які відмовилися виконувати рабську працю на плантаціях [51, с. 1].

7 червня 1900 р. коаліція остаточно розпалася. Молодочехи вирішили продовжити блокування парламенту, а “Польське Коло” і австрійські клерикали вели переговори з лівицею для його розблокування. Представники СХНС, старочехів і Центру вирішили зберегти міжфракційну солідарність та вимагати від уряду конкретних дій щодо запровадження національної рівноправності. “Нова правиця”, як її охрестили у пресі, налічувала усього 57 членів, єдина висловила бажання захищати інтереси усіх слов'янських народів Австро-Угорської монархії.

“Нова правиця” дотримувалася двох принципів: вірність монархії та християнськість, а її основною метою був захист національних та релігійних інтересів репрезентованих народів. “Руслан” наголошував на тому, що новий блок не був клерикальним, проте мав намір використовувати християнський світогляд щодо суспільних та державних справ [52, с. 1; 53, с. 1].

Для відновлення роботи Державної Ради Е. Кербер у другій половині серпня 1900 р. провів низку нарад з представниками усіх фракцій. СХНС представляв О. Барвінський, який підтримав намір відновити роботу парламенту для вирішення нагальних національно-політичних і соціально-економічних питань. Проте переговори Е. Кербера з лідерами фракцій не увінчалися успіхом, оскільки чеські депутати висували ультимативні вимоги, які уряд не міг виконати, побоюючись загострення взаємин з німецькомовною лівицею. Часопис “Руслан”, висловлюючи думку СХНС, робив припущення, що дійде до розпуску Державної Ради, але в її новому складі національне питання знову відіграватиме

першорядну роль. СХНС висловлював протест щодо його штучного відтермінування та вимагав уведення національної рівноправності [54, с. 1].

Урешті-решт 8 вересня 1900 р. цар Австро-Угорщини Франц-Йосиф I видав декрет про розпуск нижньої палати парламенту та оголосив про проведення нових виборів [55, с. 4].

Слід зазначити, що співпраця зі слов'янськими та українськими депутатами відбувалася не лише у стінах парламенту. Зокрема, у вересні 1897 р. О. Барвінський здійснив подорож до столиці Словенії – м. Любляни, де відбувся словенський конгрес за участі депутатів сейму і Державної Ради. О. Барвінського обрано членом президії. Як почесний голова на конгресі він проголошував учасникам зібрання ідеї слов'янської єдності, розпочавши свою промову словенською, а завершивши українською мовою. Зокрема, О. Барвінський зазначив, що створення СХНС стало визначальною подією для слов'ян у Австро-Угорщині, оскільки це призвело до консолідації слов'янських депутатів у коаліції [64, с. 1]. У 1898 р. як делегат СХНС О. Барвінський був чи не єдиним представником від українських партій на святкуванні у Празі столітнього ювілею великого чеського науковця Ф. Палацького [56, с. 223]. Це безумовно покращувало взаємини між українцями та представниками інших слов'янських народів на культурній ниві.

За наступної парламентської каденції 1901–1906 рр. група поміркованих українських депутатів увійшли до фракції “Слов'янський центр”, що продовжував вести політику СХНС. О. Барвінський від імені своїх однопартійців відмовився увійти до складу “Русько-українського клубу” на чолі з Ю. Романчуком, оскільки вважав, що опозиційна діяльність щодо уряду клубу не принесе жодної користі для українців. Ще однією причиною відмови входження до цієї фракції була участь у ній москвофіла М. Короля [57, с. 1]. Після завершення своєї парламентської діяльності діячі суспільно-християнської течії і надалі продовжували підтримувати тісні взаємини зі слов'янськими науковими і політичними діячами, вели з ними постійну переписку, інформували про українські справи тощо.

Отже, з одного боку, консолідувавшись із іншими слов'янськими депутатами, українці увійшли до правлячої парламентської коаліції, що дало змогу вирішувати нагальні проблеми Галичини. З іншого – непорозуміння з урядом та деякими іншими представниками коаліції, насамперед поляками, робило їх роботу малоефективною, що й призвело до розпаду коаліції та розпуску парламенту.

Список використаних джерел

1. Антошевський Т. До історії християнсько-суспільного руху в Галичині (80-ті рр. XIX ст. – 1914 р.) / Тарас Антошевський. – Львів, 1997. – 36 с. 2. Аркуша О. Олександр Барвінський. До 150-річчя від дня народження / Олена Аркуша. – Львів: Інститут українознавства НАН України, 1997. – 34 с. 3. Кліш А. Політична діяльність християнсько-консервативної течії наприкінці XIX – на початку XX ст. / Андрій Кліш // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – Вип. 1. – С. 63–68. 4. Кліш А. Формування суспільно-християнського руху в Східній Галичині наприкінці XIX ст. / Кліш А. Б. // “Гілея: науковий вісник”: Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Випуск 50. – С. 37–42. 5. Matkovič S. Ivan Šusteršič i hrvatski političari / S. Matkovič // Pilar. – Časopis za društvene i humanističke studije. – Vol. IV. – № 7–8 (1–2). – Prosinac, 2009. – С. 87–101. 6. Radosavljevič B. Katoliška narodna stranka in Hrvati v letih 1897–1903 / B. Radosavljevič // Zgodovinski časopis. – Leto 1994. – Letnik 48, št. 3. – С. 335–351. 7. Rahten A. Slovenska ljudska stranka v dunajskem parlamentu: slovenska parlamentarna politika v habsburški monarhiji 1897–1914. Slovensko panevropsko gibanje / A. Rahten – Celje: Založba Panevropa, 2001. – 156 s. 8. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с. 9. Лист до До О. Кониського //

Листування Михайла Грушевського. – К.: 1997. – Т. 1. – С. 61–62. 10. *Центральний державний історичний архів України у м. Львові* (далі – ЦДАЛ України), ф. 818, оп. 1, спр. 10, 89 арк. 11. *Барвінський О.* Значінє українсько-руського народу для Австро-Угорщини. – С. 21–22. 12. *Клуб руских послів в парламенті* // Руслан. – 4 цвітня 1897. – С. 1. 13. *Edinost.* – 3. april 1897. – Š. 40. 14. *Добили торгу* // Д'фло. – 4 вересня 1897. – С. 1. 15. *Мант'фъ* // Д'фло. – 14 вересня 1897. – С. 1. 16. *В справі адреси до трону* // Руслан. – 9 мая 1897. – С. 1. 17. *Що зробив Славянський Союз при зрадаганованю адреси* // Руслан. – 16 мая 1897. – С. 1. 18. *Яка парламентска більшість може остоятись?* // Руслан. – 20 червня 1897. – С. 1. 19. *Становище “Славянського християнсько-народного Союзу” в Раді державній* // Руслан. – 6 липня 1897. – С. 1. 20. *Постуляти “Союзу”* // Руслан. – 14 падолиста 1897. – С. 1. 21. *Два моменти* // Руслан. – 17 падолиста 1897. – С. 1. 22. *Вісти політичні* // Руслан. – 5 грудня 1897. – С. 1. 23. *Маніфести* // Руслан. – 12 грудня 1897. – С. 1. 24. *Чи правиця існує?* // Руслан. – 7 серпня 1897. – С. 1. 25. *До руских послів* // Руслан. – 6 вересня 1897. – С. 1. 26. *Дальша діяльність СХНС* // Руслан. – 21 грудня 1897. – С. 1. 27. *Кліш А.* Вплив представників суспільно-християнської течії на відкриття української гімназії в Тернополі / Андрій Кліш // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)”* / [За заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Ч. 1. – С. 77–78. 28. *Річ п. Дра* Шустершіча, виголошена 29. Марця 1898 р. в раді державній в імені Слав. христ.-нар. Союзу в розправі над заявою міністра-президента гр. Туна // Руслан. – 1 цвітня 1898. – С. 1. 29. *Наше язикове внесене* // Руслан. – 24 цвітня 1898. – С. 1. 30. *Допись* // Руслан. – 30 цвітня 1898. – С. 1. 31. *Чи правиця існує?* // Руслан. – 7 серпня 1898. – С. 1. 32. *ЦДАЛ України*, ф. 818, оп. 1, спр. 13, 130 арк. 33. *Зїзд руских послів* // Руслан. – 13 вересня 1898. – С. 1. 34. *Зъ рады державной* // Д'фло. – 1 жовтня 1898. – С. 1. 35. *Не такій чорт страшній!* // Д'фло. – 28 вересня 1898. – С. 1. 36. *Довірочні збори руских народовців* // Руслан. – 4 падолиста 1898. – С. 1. 37. *Криза правиці* // Руслан. – 11 червня 1899. – С. 1. 38. *Спростованє посла Барвінського* // Руслан. – 14 жовтня 1899. – С. 1. 39. *Заява правиці* // Руслан. – 8 жовтня 1899. – С. 1. 40. *Въ справѣ* заяви правиці // Д'фло. – 4 жовтня 1899. – С. 1. 41. *Письмо з Відня* // Руслан. – 21 жовтня 1899. – С. 1. 42. *Відокремшенє Галичини* // Руслан. – 31 жовтня 1899. – С. 1. 43. *Річ посла Вахнянина*, виголошена в державній Раді, дня 27. жовтня, при розправі над заявою правительства // Руслан. – 1 падолиста 1899. – С. 1. 44. *Обструкція* // Руслан. – 30 падолиста 1899. – С. 1. 45. *Значуці події* // Руслан. – 20 грудня 1899. 46. *Письма з Відня* // Руслан. – 27 лютого 1900. – С. 1. 47. *До ситуації* // Руслан. – 8 марта 1900. – С. 1. 48. *Лєвицкій І.* Александер Барвінскій в історії культурного движєння руского народа на Прикарпатю / *Лєвицкій І. Е.* – Львів, 1901. – 118 с. 49. *Новинки* // Руслан. – 23 марта 1900. – С. 1. 50. *Правиця* // Руслан. – 12 мая 1900. – С. 1. 51. *Річ посла Вахнянина* виголошена в австрійській делегації при бюджеті міністерства заграничних справ 26. Мая // Руслан. – 2 червня 1900. – С. 1. 52. *Перед катастрофою* // Руслан. – 13 червня 1900. – С. 1. 53. *“Der Süder”* о “Новій правиці” // Руслан. – 5 липня 1900. – С. 1. 54. *На розтуті* // Руслан. – 7 вересня 1900. – С. 1. 55. *Баран А. В.* Виборча реформа в Австро-Угорській монархії 1907 р. і роль українських депутатів у її проведенні / *А. В. Баран* // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* Серія юридична. Збірник наукових праць. – 2012. – № 3. – С. 3–12. 56. *Кравець О.* Хорватські дописувачі Олександра Барвінського / *Ольга Кравець* // *Проблеми слов'янознавства.* – 2004. – Вип. 54. – С. 221–226. 57. *Вісти з парламентарних кругів* // Руслан. – 13 лютого 1901. – С. 1. 58. *З Ради державної* // *Народна Часопись.* – 25 марта (6 цвітня) 1897. – С. 1. 59. *Адреса більшости парламентарної* // *Народна Часопись.* – 25 марта (6 цвітня) 1897. – С. 1. 60. *Вісти політичні* // *Народна Часопись.* – 12 (24) грудня 1897. – С. 1. 61. *Вісти політичні* // *Народна Часопись.* – 24 лютого (8 марта) 1898. – С. 1–2. 62. *Вісти політичні* // *Народна Часопись.* – 27 марта (8 цвітня) 1898. – С. 1–2. 63. *Вісти політичні* // *Народна Часопись.* – 18 (30) вересня 1898. – С. 1–2. 64. *Промова пос. Барвінського* на словінськїм в Люблянї // *Народна Часопись.* – 18 (30) вересня 1898. – С. 1. 65. *Пос. Беркє* о ситуації і “Руслан” о Славянськїм союзї // *Народна Часопись.* – 29 червня (11 липня) 1898. – С. 1.

Андрей Клиш

ФРАКЦИЯ “СЛАВЯНСКИЙ ХРИСТИАНСКО-НАРОДНЫЙ СОЮЗ” В ГОСУДАРСТВЕННОМ СОВЕТЕ (1897–1900 ГГ.)

Рассмотрено участие украинских депутатов общественно-христианского движения во фракции “Славянский христианско-народный союз”, действовавшей в Государственном Совете в течение 1897–1900 гг. Проанализированы важные вопросы, которые поднимали украинские депутаты в Венском

парламенте и на правительственном уровне. Охарактеризировано их сотрудничество с парламентариями других славянских народов Австро-Венгерской империи. Показана роль украинских депутатов в работе коалиции, в которую они входили.

Ключевые слова: “Славянский христианско-народный союз”, Галичина, Государственный совет, фракция, “Русский клуб”, Католическо-русский народный союз.

Andriy Klish

“SLAVIC CHRISTIAN NATIONAL UNION” FACTION IN THE STATE COUNCIL (1897–1900)

Participation of Ukrainian deputies social-christian movement in the faction “Slavic Christian-National Union”, which operated in the State Council during the 1897–1900. Analyzed the important issues raised by the Ukrainian deputies in the Vienna parliament and at the government level. Characterized their cooperation with parliaments of other Slavic peoples of the Austro-Hungarian Empire. The role of Ukrainian MPs in the coalition to which they belonged.

Key words: “Slavic Christian-National Union”, Galicia, the State Council, faction, “Ruthenian Club”, Ruthenian Catholic People’s Union.